

Dovviltet

i Södermanland och målsättning
för stammarnas skötsel 2011-2013

Författare: Jägareförbundet Södermanlands län,
Länsstyrelsen i Södermanlands län

Grafisk form och produktion: bybloo.se

Omslagets fotograf: Monika Gustafsson

© Länsstyrelsen i Södermanlands län

ISSN 1400-0792

Diarienummer 218-3144-2011

Innehållsförteckning

Bakgrund	4
Förutsättningar	5
Dovhjortens biologi.....	6
Skador orsakade av dovhjort.....	8
Förvaltning.....	9
Övergripande målsättning	9
Viltvård	9
Jaktens omfattning och organisation.....	10
Skötselrekommendationer.....	10
Länsstyrelsens mål för dovhjortförvaltningen	12
Medverkande i framtagning av denna målsättning.....	12
Beslut om fastställande av denna målsättning	12

Bakgrund

Länsstyrelsen i Södermanlands län har 2011 fastställt denna målsättning för skötseln av dovhjortsstammar i länet. Beslutet har skett på uppdrag av viltförvaltningsdelegationen.

Södermanlands län omfattar en landareal på 6 103 kvadratkilometer. Det är ett omväxlande län med sjöar, skogar, jordbruk, små och medelstora städer samt en fantastisk skärgård. Vilttätheten är stor och länet hyser sex frilevande klövviltsarter (älg, kronhjort, dovhjort, rådjur, vildsvin och mufflon), målet är att ta fram en målsättning för förvaltningen av respektive art. Det viktigaste i förvaltningen är samförstånd och samarbete mellan berörda intressenter, vidare är det av yttersta vikt att man i förvaltning beaktar alla lokalt förekommande klövviltsarter samt arternas roll i ekosystemet.

Förutsättningar

Dovhjort inplanterades i Sverige år 1568 på uppdrag av Johan den tredje som då var kung av Sverige. Från och med år 1988 anses dovhjort, precis som vildsvin, tillhöra den svenska faunan. I delar av Sverige finns numer en jaktlig tradition och ett starkt intresse av att nyttja dovhjorten för jakt. Till detta kommer hjortens värde för turism och människor som vistas i landet. Negativa konsekvenser är ökat antal trafikolyckor samt ett högre betetryck som kan vara stort vid höga tätheter. Samråd mellan olika intressen och jaktområden bör ske gällande förvaltning av dovhjort.

Jaktlagstiftningens bestämmelser om jakt efter dovhjort återfinns i jaktförordningens bilaga 1.

Under 2010 har alla förvaltningsområden/kretsar angett, via lokala samrådens protokoll, att de har dovhjort inom sitt område. Tätheten varierar dock från sporadiskt och mycket låg täthet till etablerad och mycket hög täthet. Avskjutningsstatistik, inventering och lokal kunskap visar att arten på vissa håll i länet uppnått så hög täthet som 350-400 hjortar/1 000 ha. Det skiljer dock mycket mellan olika områden och beror delvis på utfodring och två års extrema vintrar (2009 och 2010). Trots att dovhjort nu anses tillhöra den svenska faunan kan man konstatera att de med sitt sydländska ursprung inte är fullt anpassade till våra nordiska förhållanden. De har förhållandevis sen brunst vilket gör att dovhjortar som deltagit aktivt får knapp tid att fylla på sina fettreserver inför den stundande vintern, den sena brunsten leder till sen kalvfödelse vilket försvårar ungdjurens förutsättningar att klara vintern. Dessutom är även vuxna djur långt mer beroende av stödutfodring under vintern, speciellt dräktiga hindar och äldre handjur.

Dovhjortens biologi

Dovhjorten är som övriga hjortdjur i landet idisslande växtätare och söker i likhet med kronhjort och rådjur sin föda huvudsakligen i markskiktet. Dovhjorten är dock minst nogräknad av hjortdjuren i valet av födoväxter och gräs, örter, bärris och späda kvistar är viktiga födoslag. Jordbruksgrödor är mycket attraktiva i Sörmland men även blad från lövträd betas under sommarmånaderna. Även om dovhjorten i första hand väljer lättsmälta vegetabilier klarar den av mer fiberrik föda som till exempel gräs och har därmed i likhet med kronhjorten tillgång till större näringsutbud under barmarkstiden jämfört med älg och rådjur. Under vintermånaderna, då gräs är en stor bristvara äter de gärna ensilage, dels aktivt utlagd och dels i hästhagar och runt ladugårdar. Även bark på träd och späda grenar ger dem nödvändigt tillskott för överlevnaden.

Dovhjortar lever i flockar, där flera hindar går tillsammans med sina kalvar i större eller mindre grupper. Medelålders och äldre hjortar kan, speciellt sommartid, uppträda i egna flockar skilt ifrån hindarnas hemområden detta för att inte konkurrera om föda. Eftersom dovhjortar är utpräglade flockdjur går spridningen från område med väletablerad stam mycket långsamt, ofta är det ranglåga hindar som sprider sig och etablerar nya hemområden. Utfodring och störning kan påverka djurens fördelningsmönster.

Brunsten infaller normalt under oktober månad och klingar av i november. Det kan dock förekomma brunst senare än så vilket kan tyda på ombrunstande hindar. Detta kan vara ett tecken på sned könsfördelning där andelen handjur i stammen är för låg. Hjortarna vandrar till brunstplatserna som utgör hindarnas favoritområden. I egenskap av haremsdjur blir konkurrensen mellan handjuren stor. Efter brunsten drar sig handjuren vanligen iväg från hindarnas hemtrakt till egna aktivitetsområden. Forskning i Sörmland och Västra Götaland har visat att även handjur söker upp handjur, speciellt kapitala hjortar besöks frekvent av hindar från omkringliggande områden. Köns områdesvis åtskilda leverne får betydelse när avskjutningen ska balanseras.

Till skillnad från älg och rådjur men i likhet med kronhjort föder dovhinden mestadels endast en kalv och födseln sker vanligen i andra halvan av juni eller början av juli.

Forskning visar att ju äldre hjortarna blir (till en viss gräns) desto större reproduktionsframgång har de. Dessa äldre hjortar tappar mycket i kondition under brunsten vilket är ett tecken på att de är mycket aktiva under denna. För att brunstcykeln ska fungera och hindarna bli betäckta vid bästa tidpunkt – vilket möjliggör god utveckling av kalvarna – måste det därmed finnas djur i tillräckligt höga åldrar. Vidare krävs det att könsfördelningen är i balans, dels för att undvika ombrunstningar och dels för att få handjur leder till att mer energi förbrukas under brunsten för den enskilde individen, något som kan medföra dödsrisiker även en gynnsam vinter. Detta måste tas i beaktning under jaktsäsongen, ofta skjuts betydligt mer handjur än hondjur, en utveckling som inte är bra.

Stammarna av älg, kronhjort, dovhjort och rådjur kan tillsammans utöva ett avsevärt betestryck. Den inverkan dem kan få på vegetationens återväxt och artsammansättning och därtill effekten av att andra djurarter kan gynnas eller missgynnas av klöviltets miljöpåverkan måste uppmärksammas. Då dovhjortar är sämre anpassade än älg, rådjur och kronvilt och ofta uppträder i lokalt mycket höga tätheter, bör man ofta prioritera en reduktion av dovhjortsstammen mer än av de andra arterna om det totala trycket tillåtit bli för högt. Detta kan behöva ske snabbt för att lindra skadebilden, övrig djurhälsa och naturtillstånd, därför bör viss lokal beredskap finnas för att verkställa detta.

Skador orsakade av dovhjort

De allvarligaste skadorna på skog är fejningsskador, barkgnag och plantbetning vilka kan bli ganska omfattande på yngre och späda träd. Detta kan till viss del motverkas genom stödutfodring och viltåkrar under de månader då klimatet kräver detta. I lantbruket kan dovhjort orsaka betes-, ligg- och trampsador, speciellt i områden där stammen är tät eller på avlägset belägna skiften omslutna av skog. Dohjorten är mindre skygg än andra klövvilt och orsakar skador i trädgårdar och på kyrkogårdar som medfört behov av kostsamma och förfulande stängselåtgärder. Markägare och jägare ska ta hänsyn till skadebilden orsakad av dovhjorten och om skadefrekvensen är hög bör dovhjortstammen beskattas så att man når en acceptabel skadenivå.

Södermanlands län karakteriseras av småkuperad terräng varvat med större och mindre skogs- och jordbruksområden vilket ger olika förutsättningar för storleken på dovhjortstammen i olika områden inom länet. Därför är det viktigt att förvaltningen av dovhjort avgörs på lokal nivå genom dialog mellan jägare, brukare och markägare. Ytterligare forskning måste också till för att utreda de olika klövviltsarternas samspel och betesvanor, och därmed den totala skadebilden.

Förvaltning

Övergripande målsättning

Vi vill skapa förutsättningar för att bibehålla goda jaktbara stammar av dovvilt i länet. I områden med gles förekomst kan en nettotillväxt ske om intressenter finner det lämpligt, men i områden med för höga tätheter är det viktigt att kraftfullt beskatta stammarna så att de minskar. Så höga tätheter finns lokalt i nuläget. Tätheterna skall vara acceptabla för alla intressen, och det kräver dialog på lokal nivå. Det jaktliga intresset ska balanseras mot markägarnas tolerans för skadenivåer och i förekommande fall konkurrens med andra viltarter. Lant- och skogsbruket måste kunna fortleva och utvecklas för att producera livsmedel och energi på ett hållbart sätt. Trafiksituationen måste också beaktas.

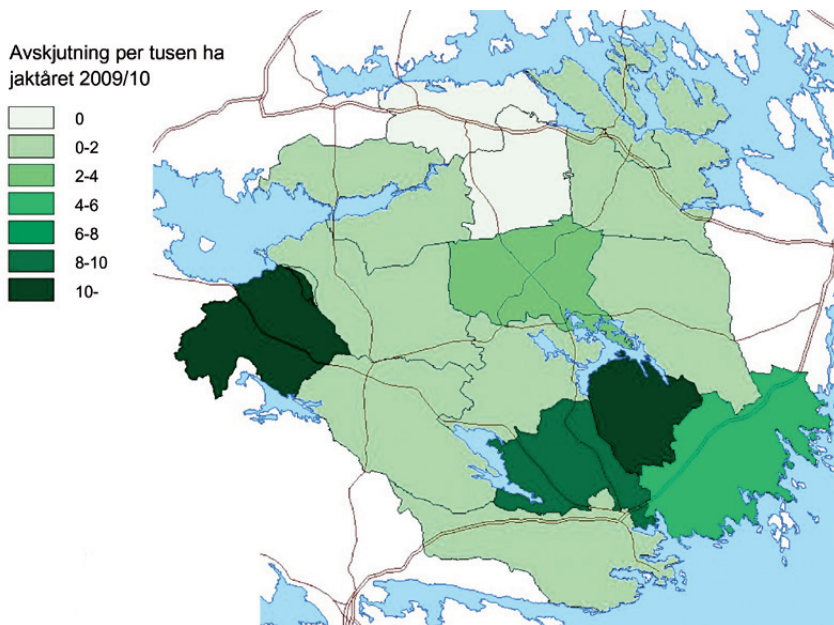
Skötseln av viltstammar skall ses med en helhetssyn, baserad på länets lokala karaktärer och förutsättningar. Samhällsaspekten handlar, inte bara om påverkan på växande grödor och skog, utan om hela landskapsförvaltningen. Förgraning av landskapet och påverkan på ekosystem och ekosystemtjänster genom betespåverkan, måste ges betydligt större utrymme i förvaltningen. Betespåverkan är något systemen kräver för den biologiska mångfalden, men leder fel om betet enbart ses som en resurs för produktion av dov- eller annat jaktbart vilt. Samtidigt måste de som har jakt eller jaktturism som utkomst kunna fortsätta med detta, återigen är samarbete och dialog ytterst viktigt lokalt.

Viltvård

Foderutbudet kan ökas genom anläggning av viltåkrar. Odling på avsides belägna åkrar kan locka djuren till önskvärda områden och styra bort dem från betning i det reguljära jordbrukets grödor. Anläggning intill skadekänslig skog ska undvikas. Fällning/halvfällning av aspar är ett bra komplement då dessa finns att tillgå. Stödutfodring med till exempel ensilage av vallfoder vintertid kan vara aktuellt. Erfarenhet och forskning har dock visat att man bör vara försiktig med utfodring och viltåkrar närmare än en kilometer från skadekänslig gröda eller skog. På sikt bör all produktion av skog genomföra foderskapande åtgärder, skogsbruksplaner och viltbruksplaner skall ta hänsyn till varandra. Kantzoner, skogsbilsvägar och kraftledningar bör kunna nyttjas för att hålla bete till klövvilt.

Jaktens omfattning och organisation

Sörmland består till stor del av skötselområden (för älg och kronhjort), idag finns 55 områden registrerade med en sammanlagd storlek på 460 000 hektar, vilket motsvarar 82 procent av den totala registrerade älgjaksarealen i länet. Dessa områden bör nyttjas för att skapa en bra dialog om förvaltningen av dovhjort. Med hjälp uppgifter från avskjutningsstatistik och inventering samt en bedömning från Viltförvaltningsområdena kan den totala stammen för länet idag beräknas till cirka 4 000 djur. De flesta områden bedömer dessutom att stammarna med nuvarande avskjutning fortfarande tillväxer.

Ovan visas avskjutning per 1 000 hektar. Ju mörkare färg desto högre avskjutning per ytenhet. I Sörmlands län sköts cirka 2 000 hjortar under jaktåret 2009/10.

Källa: Jonas Kindberg, Svenska Jägareförbundet

Skötselrekommendationer

Basen i all viltförvaltning är inventering, dovhjortsförvaltning är inget undantag. Denna inventering kan enkelt och kan med relativt hög träffsäkerhet genomföras på våren. Det ska vara vindstilla och solsken. Dovhjortarna går då ut på betesmarkerna vilket gör dem lättträknade. Man räknar, helst på flera platser samtidigt, antalet han- och hondjur, sedan använder man erfarenhetstalet 0,8 det vill säga att 80 procent av hindarna får kalv under sommaren. Då har man ett bra underlag till höstens jakt, dels könsmässigt och dels hind/kalv förhållandet. Denna in-

ventering bör utföras årligen så att man dels får en trend på hur tätheterna förändras och dels kan dra bort den avskjutning som sker för att kunna prognostisera hur utvecklingen kan se ut. Mer om inventering finns i olika litteratur.

Det är viktigt att de olika intressena i länet samråder för att fastställa vilka tätheter som är acceptabla, förslagsvis kan samråd bildas inom varje förvaltningsområde. Av erfarenhet vet vi att en kraftfull reduktion av en lokal dovhjortsstam är ett stort arbete och man bör vara beredd på särskilda åtgärder, exempelvis avskjutningshjälp, för att inte förlora kontrollen av en växande stam. En av svårigheterna med hållbar förvaltning är att ha kontroll över att en könsmässigt balanserad stam kvarstår.

Fullvuxna (äldre än fem år) hjortar är mycket viktiga i dovhjortens biologi. Målet bör vara att uppnå/bibehålla en stam i balans vilket innebär önskad täthet, jämn könsfördelning samt bra åldersfördelning hos handjuren. Ett mål är att tio procent av stammen bör utgöras av fullvuxna hjortar. Det är viktigt att avskjutningen inte blir för högt på handjuren. En stam i balans bör dessutom ha en avskjutning på minst 30 procent kalv, samt en selektiv avskjutning i alla åldersklasser. Man kan i normala fall öka kalvjakten något samt i motsvarande grad minska avskjutningen av ettåringar. Bland handjur har man sedan en relativt hög avskjutning av två- till treåringar (cirka 30-50 procent av antalet i respektive åldersklass, dock lägre vid brist på handjur). Spetsar skall helst inte skjutas då dessa är svåra att bedöma kvalitén på. Avskjutningen bör dock alltid vara selektiv så att djur med för sin ålder svag utveckling i kropp och horn fälls. I åldrarna fyra till sex år hålls avskjutningen låg – endast individer med mycket svag hornutveckling fälls. Hjortar som bedöms stå på toppen av sin utveckling, cirka sju år gamla, samt gamla returhjortar fälls.

Om man vill få en stam att etablera sig bör man vara försiktig med jakt i början. Fäll någon enstaka kalv och då stammen tål det fälls vuxna individer ur bägge könen så att man inte redan från början snedfördelar könssammansättningen.

Dovhjortens störningskänslighet gör att vaktjakt är den jaktform som bör föredras. Olika former av drevjakt bör minimeras för att hjortarna inte skall försvinna från marken, om nu inte detta är målet. Drevjakter och hundjakter leder dessutom till att hjortarna kommer i pass i hög fart att skott ej bör avlossas. Vaktjakt är en förutsättning för selektiv handjursavskjutning.

Länsstyrelsens mål

för dovhjortsförvaltningen i länet under 2011-2013

- Dovhjort tillvaratas som en värdefull resurs och sätts i sitt sammanhang med övriga arter i ekosystemet.
- Dialog och lokalt samarbete i respekt mellan markägare, brukare och jägare ökar på alla nivåer (län, förvaltningsområde, skötselområde och jaktområde).
- Att skötselplaner för dovhjort upprättas på samma sätt som för älg och kronhjort
- Att lärdom om andra åtgärder mot skador än skydds jakt tas till vara och kommuniceras för breddad användning.
- Skador i jord- och skogsbruk, trädgårdar och kyrkogårdar är inte större än att de som lever och verkar i området kan acceptera dem
- Anpassning (pga dovhjort) i växtföljd behövs ej

Medverkande i framtagning av denna målsättning

Jonas Bergman, Jägareförbundet Södermanlands län
Arbetsgruppen med representanter i viltförvaltningsdelegationen
Helena Söderlund, Länsstyrelsen i Södermanlands län

Beslut om fastställande av denna målsättning

Viltförvaltningsdelegationen, Södermanlands län

Vårdar
det vilda

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

www.lansstyrelsen.se/sodermanland